

Vittra AB
info@vittra.se

2018-01-23
Dnr 400-2016:11433

Rektor
sandy.bjornwall@vittra.se

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolbibliotek som
pedagogisk resurs vid Vittra Forsgläntan i Kungsbacka
kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av Skolbibliotek som pedagogisk resurs. Syftet är att granska om och hur skolan använder skolbiblioteket som pedagogisk resurs för att främja elevers lärande.

De övergripande frågeställningarna är:

- I vilken utsträckning använder skolan skolbiblioteket som en integrerad del i den pedagogiska verksamheten?
- I vilken utsträckning tar rektor ansvar för en väl fungerande samverkan mellan skolbibliotek och lärare.

Granskningen genomförs i årskurserna 4-6 i 20 grundskolor, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida¹.

Vittra Forsgläntan, i Kungsbacka kommun, ingår i denna granskning.

Skolinspektionen besökte Vittra Forsgläntan den 7-8 december 2017. Besöket genomfördes av Ulla-Britt Norin och Matilda Yvede. Intervjuer med elever, lärare, skolbibliotekarie², rektor samt besök i skolbiblioteket har genomförts. Vittra Forsgläntan är en fristående skola belägen i Kungsbacka kommun. Skolans huvudman är Vittra AB. Vittra Forsgläntan har 149 elever i årskurserna 4-6.

Skolbiblioteket är beläget centralt i skolan i en öppen yta. Skolbiblioteket är öppet för eleverna när skolan är öppen. Alla lärare kan låna ut böcker till eleverna och eleverna kan lämna böcker i en avsedd låda. Skolbiblioteket sköts av skolbiblioteksgruppen, bestående av två lärare och en administrativ personal. Skolbiblioteksgruppen är i sin nuvarande form ny sedan höstterminens start. Skolbiblioteket har nya lokaler och inköp pågår för att utveckla beståndet, utifrån bland annat elevernas önskemål. För uppdraget har lärarna drygt en timme per vecka avsatt i respektive tjänst och den administrativa personalen cirka sex timmar per vecka. Skolbiblioteket innehåller skönlitteratur, facklitteratur, tidningar, ljudböcker, surfplatta och bärbar dator.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området. Därefter följer en motivering till de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

¹ <https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/skolbibliotek/>

² Skolbibliotekarie är inte en officiell titel på en yrkeskategori. I granskningen använder Skolinspektionen titeln "skolbibliotekarie" i de fall rektor använder begreppet om personal som arbetar med skolbiblioteket.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att skolbiblioteket vid Vittra Forsgläntan i vissa avseenden är en integrerad del i den pedagogiska verksamheten. Skolbiblioteket har det senaste året bytt lokaler och är nu tillgängligt för elever och lärare under den tid skolan är öppen.

Skolbiblioteket har en inbjudande miljö och böcker är kategoriserade och exponerade för eleverna. Skolbibliotekets lokaler och fysiska utbud, med faktaböcker och skönlitterära böcker, används till delar av lärare i undervisningen.

Skolinspektionen bedömer dock att skolbiblioteket behöver utvecklas för att vara en integrerad del av skolans undervisning för alla elever och därmed främja elevers lärande och utveckling. Till exempel behöver skolan säkerställa att skolbibliotekets utrustning, bemanning och verksamhet svarar mot de behov och intressen eleverna har.

Skolan saknar tillgång till skolbibliotekarie och de skolbiblioteksansvariga lärarna har begränsad tid avsatt för att arbeta med skolbiblioteket. Skolinspektionen bedömer att det påverkar möjligheterna för eleverna att i såväl klassrummet som vid besök i skolbiblioteket få stöd av den kompetens och tid en skolbibliotekarie kan bistå med, exempelvis relaterat till elevernas läsintresse och läsförmåga samt inom media- och informationskunnighet. I granskningen framkommer att det är skillnad mellan hur lärare använder skolbibliotekets utrustning och lokal. Skolan har inte analyserat vilken betydelse detta får utifrån elevernas behov.

Rektor tar till delar ansvar för att förutsättningar för en väl fungerande skolbiblioteksverksamhet finns. Rektor har utarbetat en skolbiblioteksplan och tillsatt en skolbiblioteksgrupp samt sett till att biblioteket fått nya lokaler som ska vara mer ändamålsenliga. Rektor har genom skolbiblioteksplanen uttryckt förväntningar på hur samtliga lärare ska använda skolbiblioteket i undervisningen. Skolbiblioteksgruppens uppdrag innebär att fokus primärt är inköp och ibland presentation i klasser av nyinkomna böcker men även att fungera som brygga mellan bibliotek och lärare för att sprida goda exempel.

Skolinspektionen bedömer vidare att rektor inte fullt ut tar ansvar för att en väl fungerande samverkan inom skolbiblioteksgruppen eller mellan skolbiblioteksgruppen och undervisande lärare. Förutsättningar för skolbiblioteksgruppen att samverka inom gruppen är begränsad till gemensam tid var sjätte vecka. Övrig tid lärarna inom gruppen har är förlagd vid olika tidpunkter under veckan. Rektors uttalade förväntningar på skolbiblioteksgruppen omfattar bara till delar vad en skolbiblioteksverksamhet kan vara som pedagogisk resurs, såsom systematik för att garantera att eleverna får relevanta kunskaper och färdigheter för att hantera digitalisering och källkritik samt utveckla sin språkliga förmåga, i enlighet med den reviderade läroplanen.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Vittra Forsglänta inom flera områden behöver utveckla sitt arbete med att använda skolbiblioteket som en pedagogisk resurs för att främja elevers lärande och utveckling.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

Utvecklingsområde 1

- Rektor behöver se till att skolbiblioteket har förutsättningar att vara en pedagogisk resurs med utgångspunkt i elevernas behov och för att främja elevernas lärande och utveckling. I detta ingår att ansvarig personal ges tillräckliga förutsättningar för att kunna bedriva verksamheten på det sätt som är avsett.

Granskningen visar att det ansvar såväl skolbiblioteksgruppen som undervisande lärare har för att skolbibliotekets verksamhet ska vara en pedagogisk resurs inte ges tillräckliga förutsättningar. Skolbiblioteksgruppen behöver ges möjligheter till kompetensutveckling för att kunna arbeta med skolbiblioteket som en pedagogiska resurs det är avsett att vara. Detta avspeglas exempelvis i att kan vara svårt för elever att hitta lämpliga böcker som motsvarar den läsförmåga eleverna har. De elever som behöver utmaningar kan ha det extra svårt. Flera elever, oberoende av läsförmåga, upplever att de inte får det stöd de behöver av personal för att hitta böcker som både utmanar deras läsförmåga och berör områden som är relevanta för dem. Varken skolbiblioteksgruppen eller lärare på skolan har fått kompetensutveckling för att arbeta med uppdraget såsom det är formulerat i Vittra Forsgläntans skolbiblioteksplan.

Utvecklingsområde 2

- Skolbibliotekets verksamhet behöver integreras i skolans undervisning för att främja elevers lärande och utveckling. I detta ingår att skapa strukturer så att användningen av skolbiblioteket i högre utsträckning utgår från elevers olika behov.

Granskningen visar att skolbiblioteket på skolan fyller en funktion för eleverna när det gäller att öka tillgängligheten av böcker. Däremot visar granskningen att skolbiblioteket inte fullt ut är en aktiv resurs som stödjer undervisningen och främjar elevernas lärande och utveckling. Det innebär exempelvis att det varierar mellan lärare hur skolbibliotekets verksamhet är ett stöd i undervisningen i källkritik, medie- och informationskunnighet samt för elevernas läsutveckling. Bokprat genomförs i olika omfattning i olika klasser, trots att elever upplever att bokprat gynnar och förstärker deras läsintresse. Det framkommer också att det varierar mellan klasser hur, och om, eleverna får använda de böcker de lånat. Vissa elever läser i början av någon lektion medan andra ges möjlighet att läsa när de är klara med en annan uppgift.

Skolbiblioteksgruppen ska fungera som en länk mellan skolbiblioteket och lärare. Skolbiblioteksplanen omfattar åtgärder avseende hur undervisande lärare ska använda sig av skolbiblioteket. Granskningen visar att strukturen kring detta arbete kan utvecklas så att skolbibliotekets verksamhet i fler avseenden blir integrerat i undervisningen. I detta innefattas att skolbiblioteket används och anpassas på ett likvärdigt sätt utifrån elevers och elevgruppers behov. Granskningen visar nämligen att det skiljer sig mellan lärare hur och varför de integrerar skolbiblioteket i sin undervisning. I sammanhanget vill Skolinspektionen påtala vikten av att skolbibliotekets verksamhet ingår i skolenhetens kvalitetsarbete.

Utvecklingsområde 3

- Rektor behöver ta ansvar för att samverkan är väl fungerande, både inom skolbiblioteksgruppen samt mellan skolbiblioteksgruppen och lärare. I detta innefattas att personalen får tid för att samarbeta om exempelvis undervisningens innehåll, upplägg och genomförande samt ges den kompetensutveckling som krävs för att kunna integrera skolbibliotekets verksamhet i undervisningen i högre grad.

De lärare som ingår i skolbiblioteksgruppen ska fungera som en länk och stöd till övriga lärare i hur de kan arbeta med skolbiblioteket i sin undervisning till exempel genom att sprida tips på hur andra lärare på skolan arbetar. Granskningen visar dock att förutsättningarna för samverkan är begränsad av tid. Skolbiblioteksgruppen har möjlighet att samverka var sjätte vecka.

Granskningen visar att kompetensutvecklingsinsatser behövs för att öka förståelsen för hur ett skolbibliotek kan fungera som pedagogisk resurs och att dessa behöver utgå från analys av den egna skolenhetens behov. Samverkan inom skolbiblioteksgruppen och mellan gruppen och lärare avseende undervisningens innehåll, upplägg och genomförande sker i liten omfattning och skulle kunna öka om kompetensutvecklingsinsatser inom området genomfördes.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 15 augusti 2018 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.goteborg@skolinspektionen.se, eller per post till, *Skolinspektionen, Box 2320, 40315 Göteborg*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2006:11433) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

X Roland Fallström

Enhetschef
Signerat av: Roland Fallström

X Matilda Yvede

Utredare
Signerat av: Matilda Yvede

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida.

Bilaga 1 – författningsstöd

Bilaga 2 – mall för redovisning till Skolinspektionen

Bilaga 1: Författningsstöd

Skolbibliotek

Skollagen (2010:800):

Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek (2 kap. 36 § skollagen).

Förarbeten

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 661

Paragrafen innebär en skyldighet för alla skolhuvudmän för de uppräknade skolformerna att anordna sin verksamhet så att eleverna har tillgång till skolbibliotek för att stimulera skolelevernars intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen. Hur detta anordnas måste kunna variera från skolenhet till skolenhet.

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 284

Med skolbibliotek brukar vanligtvis avses en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande. Regeringen anser att skolbiblioteken spelar en så viktig roll för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen att det är motiverat med en egen bestämmelse i skollagen. Regeringen anser dessutom att det är självklart att även elever i grundsärskolan, specialskolan och sameskolan i motsats till dagens reglering omfattas av bestämmelsen. Som en följd av regeringens förslag i övrigt omfattas även fristående huvudmän av förslaget.

Enligt regeringens uppfattning har de allra flesta skolor i samtliga skolformer redan i dag tillgång till skolbibliotek på ett eller annat sätt. Tillgången till skolbibliotek måste kunna anordnas på olika sätt beroende på de lokala förhållandena vid varje skola. En liten skola på landsbygden kan ha behov av andra lösningar än en stor skola i en stor stad. Därför måste anordnandet av skolbibliotek kunna se olika ut utifrån varje skolas eller elevernas olika behov och förutsättningar. Regeringen föreslår således att eleverna ska ha tillgång till skolbibliotek men att organiseringen av skolbiblioteksverksamheten ska vara flexibel.

Bibliotekslagen (2013:801):

I denna lag finns bestämmelser om det allmänna biblioteksväsendet. Det allmänna biblioteksväsendet består av all offentligt finansierad biblioteksverksamhet och utgörs av:

1. folkbibliotek,
2. skolbibliotek,
3. regional biblioteksverksamhet,
4. högskolebibliotek,
5. lånecentraler, och
6. övrig offentligt finansierad biblioteksverksamhet (1 § bibliotekslagen)

Enligt 2 kap. 36 § skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek (10 § bibliotekslagen).

Skolbibliotekets ändamål

Bibliotekslagen (2013:801):

Folkbiblioteken ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur.

Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet (2 § bibliotekslagen).

Likvärdig utbildning

Skollagen 2010:800:

Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas (1 kap. 9 § skollagen).

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 638

Begreppet "likvärdig" innebär inte att utbildningen ska vara likformig i betydelsen likadan utan att kvaliteten i verksamheten ska vara så hög att de fastställda målen kan uppnås oavsett var i landet verksamheten bedrivs. Hur verksamheten ska utformas för att nå de fastställda målen kan variera beroende på lokala behov och förutsättningar. Det finns olika vägar att nå de fastställda målen. Hänsyn ska tas till barnens och elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns utrymme för anpassningar av undervisningen och organisationen av utbildningen till behoven hos olika barn och elever, så länge de tillförsäkras lika tillgång till likvärdig utbildning.

Rektor tar ansvar för skolbiblioteket som pedagogisk resurs

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, reviderad 2017

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

- skolans arbetsmiljö utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, ges aktivt lärarstöd och får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, bland annat skolbibliotek och digitala verktyg (2.8 Rektorns ansvar).
- skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens (2.8 Rektorns ansvar).

Värdegrundsarbete

Skollagen (2010:800):

Målinriktat arbete

Huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Närmare föreskrifter om detta finns i 7 och 8 §§ (6 kap. 6 § skollagen)

Skyldighet att förebygga och förhindra kränkande behandling

Huvudmannen ska se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling (6 kap. 7 § skollagen).

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 320

Det är skolans, och ytterst rektorns, ansvar att skapa trygghet och studiero i skolan. En viktig förutsättning för detta är att elever, lärare och annan personal känner ett gemensamt ansvar och har respekt för varandra i skolan samt att skolan även involverar elevernas vårdnadshavare i arbetet med att skapa gemensamma utgångspunkter för en trygg skolmiljö. Det kräver ett aktivt värdegrundsarbete där grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter kommer till uttryck i praktisk handling. Att skapa en miljö som bygger på respekt och delaktighet utgör grunden för en trygg och utvecklande studiemiljö. Rutiner för att säkerställa samverkan och

kommunikation mellan elever, lärare och annan personal är också centrala inslag i det förebyggande och långsiktiga arbetet.

Prioriterade grupper

Bibliotekslagen (2013:801):

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information (4 § bibliotekslagen).

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på

1. de nationella minoritetsspråken,
2. andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och
3. lättläst svenska (5 § bibliotekslagen)

Kvalitetsarbete

Skollagen (2010:800):

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen (4 kap. 3 § skollagen).

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå (4 kap. 4 § skollagen).

Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet.

Rektorn och förskolechefen ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs enligt första och andra styckena.

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls (4 kap. 5 § skollagen).

Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras (4 kap. 6 § skollagen).

Kompetensutveckling

Skollagen (2010:800):

Huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling.

Huvudmannen ska se till att förskollärare, lärare och annan personal vid förskole- och skolenheterna har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet (2 kap. 34 § skollagen).

Förarbeten:

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet s 661

Bestämmelsen, som här gäller samtliga huvudmän inom skolväsendet, avser att tydliggöra att huvudmannen ska ge förutsättningar, bl.a. ekonomiskt och tidsmässigt, för kompetensutveckling. Enligt andra stycket, som delvis motsvarar 2 kap. 7 a § i 1985 års skollag, har huvudmannen ett ansvar för att all personal vid förskole- och skolenheterna får kännedom om de föreskrifter som gäller för skolväsendet. I nyss nämnda bestämmelse gäller detta bara för den undervisande personalen. I den föreslagna skollagen har detta alltså utvidgats till att avse all personal. För den icke undervisande

personalen handlar den nödvändiga insikten om framför allt de föreskrifter som rör skolans värdegrund etc., t.ex. 6 kap. om åtgärder mot kränkande behandling.

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, reviderad 2017

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen (2.8 Rektorns ansvar).

Bilaga 2: Mall för huvudmannens redovisning

<i>Utvecklingsområde 1: Rektor behöver se till att skolbiblioteket har förutsättningar att vara en pedagogisk resurs med utgångspunkt i elevernas behov och för att främja elevernas lärande och utveckling. I detta ingår att ansvarig personal ges tillräckliga förutsättningar för att kunna bedriva verksamheten på det sätt som är avsett.</i>
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
<i>Utvecklingsområde 2: Skolbibliotekets verksamhet behöver integreras i skolans undervisning för att främja elevers lärande och utveckling. I detta ingår att skapa strukturer så att användningen av skolbiblioteket i högre utsträckning utgår från elevers olika behov.</i>
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
<i>Utvecklingsområde 3: Rektor behöver ta ansvar för att samverkan är väl fungerande, både inom skolbiblioteksgruppen samt mellan skolbiblioteksgruppen och lärare. I detta innefattas att personalen får tid för att samarbeta om exempelvis undervisningens innehåll, upplägg och genomförande samt ges den kompetensutveckling som krävs för att kunna integrera skolbibliotekets verksamhet i undervisningen i högre grad.</i>
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: